

Justificació

Aquesta vegada el motiu de la present justificació o nota d'autor és tan diferent de la que com a norma he escrit en tots els meus llibres que necessito “justificar-la”. I si tinc la sort que alguna persona, vostè, la llegeixin, a mi ja m'omple d'esperança i veuran el perquè. No és tan sols una dèria meva, perquè jo crec lògic, diguin-li mania, que haig de donar explicacions de per què he escrit cada llibre i aquest llibre-catàleg.

La primera justificació del llibre *Recortes de prensa 1960-1975* comença així: “Este libro ha nacido con el año internacional de la mujer, año 1975, proclamado por la Asamblea General de las Naciones Unidas el 18 de diciembre de 1972. Y tal vez lo escribí porque soy mujer, de cuya condición me enorgullezco. Nada resulta fácil para la mujer ni la naturaleza está a favor a la hora de la maternidad, etc.” Publicat el 1975.

La segona del llibre *Cases natales de Catalunya*, el títol del qual, abans d'ésser retallat per l'editorial, era: *Les cases natales dels pobles de Catalunya. Una incògnita materna*, vaig iniciar-la d'aquesta manera: “La realització d'aquest assaig, escriure aquest llibre, és conseqüència de la necessitat d'omplir un buit —directament parlant— d'una literatura assagista específicament dedicada, no sols al col·leccionisme i a la catalogació, com es podria interpretar, sinó que ensems és un buit en la nostra història. Un buit històric des de les nostres pròpies arrels en el qual no s'havia reparat: “Les cases natales i el seu estudi cívic, per naturalesa l'humà del vernacle i fins el mateix generós entorn que ens porta a conèixer la protagonista d'aquestes cases, les Mares. Elles són les heroïnes, etc.” Editat el 1985.

Anem per la tercera, perquè endinsant-me en aquesta investigació de cases natales em vaig posar en terres aragoneses escrivint *Casas natales de Aragón y Catalunya*. Seguint la “incògnita materna” vaig redactar això:

“Este es el segundo volumen de la colección de casas natales recogiendo en este las casas natales de Aragón y Catalunya.” Per abreviar ressaltaré alguna ratlla, sempre amb motiu del seu atraient que hi observo, com és: “Silenciados muchos momentos estremecedores, desvaneciéndose en el privar el último estampido de un grito antes de recoger el fruto querido, hecho que por su naturaleza, por razón del sexo de la protagonista, no han sido en muchos casos tenidos en cuenta... Cuanto me agradecería conocer lo que fue confiado entre las paredes de una casa natal antes, mientras y después de una mujer ser madre. (...) Deberíamos salvar las casas natales de la ruina convirtiendo las antiguas en piezas de museo con placa conmemorativa o sin ella.” (Ara són molt escasses.) Publicat el 1990.

La quarta és fruit d'un estat d'ànim adolorit per un esdeveniment trist que em va dur a fer aquest llibre-diari, de nom *Quan les dones deixen de sagnar*, els protagonistes del qual són l'Isaac i l'Aleix.

Precisament queda lluny que sigui possible veure un comentari que ens aporti frases sobre l'assumpte triat llevat de “només m'excuso davant dels meus lectors per haver d'explicar breument una història personal que he fet meva”. Una disculpa arran de l'escrit el 28 de juny de 1990 en aquest llibre; hi diu: “També hi ha mares dolentes... per primera vegada penso que no, que no són bones totes les mares... Editat el 1992.

I no quedaria gents bé deixar al marge la justificació del llibre *Tot Mare*, la quinta, perquè en aquest cas cal observar que la Justificació es va escriure a manera de Presentació. Considerant que no serveixi d'escapatòria, valorarem així i tot algunes línies i fins ratlles bastant sucoses, tota vegada que la temàtica és sobre el Museu Etnogràfic Matern a Catalunya, el racó matern de Magda Sanrama. Un museu que ara no es consideraria del tot científic potser, però sí interessant, curiós i singular.

Es podia llegir: “Es sobre una colección única por su temática concreta MATERNA, que museísticamente fue inaugurada el año 1967. Después de un periodo embrionario (...) colección clasificada por unos de singular y original, por otros de interesante, hasta curiosa o muy particular (...). Desde y ya en 1967 como tema digno de mención fue noticiable la obra Materna y como colección o museo saltó a las páginas culturales de la prensa y en los rotativos más prestigiosos del momento cuyos artículos estaban firmadas por reputados periodistas y escritores,

también la radio y la televisión se hicieron eco de ello” (...) “historia del tan ambicionado Museo Materno óptimo”. Editat el 1995.

Penso que ja n’hi ha prou de justificacions, encara que la sexta justificació del llibre *Las casas natales de Andalucía y Catalunya*, és força substancial, com ara: “Que puedo escribir en esta justificación que no haya hecho ya en la de mis libros anteriores, acentuadamente en los de las casas natales, una de las colecciones que constan en el Primer Museo de Arte Materno, o sea, el dedicado al de las madres (Racó Matern de Magda Sanrama), ya que este es un lugar cuyo tema es, indiscutiblemente, motivo de obviar lo engendrado. Por lo tanto, es esencialmente obligado como escenario de un nacimiento, momento no solo destacado maternalmente, sino bello e importante para la humanidad y su sana descendencia. (...) unas casas natales que, por sus tiempos, no pudieron elegir ni el momento para ser madres en muchos de los casos, de manera libre y deseada, con todo y ser la maternidad la madre de la humanidad y ello queda reflejado de modo destacado por el «cordón umbilical», que no es tan sencillo como lo explican muchos autores en sus obras, si lo explican, y a veces científicamente, toda vez que este órgano largo y flexible, nos deja marcados por vida a todos los seres humanos con su impronta, como si estamparan la huella de un «marchamos» pero materno. Se debe de reconocer que toda madre deja su impronta en el vientre de su hijo o hija y es obra de esta mujer cuando es madre”.

Que, per cert, també destaco un altre paràgraf i és aquest: “Madres sigo con ellas porque repasando, como se puede comprobar tras leer mis muchas notas, es cuando veo unas que no puedo seguir escribiendo sin hacer hincapié a esta palabra: MADRE empezando con “mater” (lenguas antiguas) y que con pocas excepciones comienzan en todas partes con la letra M y ello tanto en aquellos pueblos, ciudades o países y otros, como en los asentamientos humanos en campos de refugiados. Una pequeña muestra son: MADRE, MARE, MÈRE, MOTHER, MUTTER, MOM, MAR, MAT, MATI, MATCHAR, MAIR, MUTI...” Fins a arribar a quaranta-set variacions o més. Editat el 2004.

No m’allargo més, doncs, i passo a “justificar” aquest llibre-catàleg que té per títol: *Les MARES al museu*. Era necessari donar a conèixer la creació d’un museu nascut d’una col·lecció, com vaig recollir a la justificació del llibre *Tot Mare*. M’explico.

Això va ser l'inici d'instaurar el que actualment és elogiat, tot el matern, en un lloc, reunint un conjunt de diferents disciplines sols concentrant-hi les del tema matern, que mai abans s'havia disposat o creat. La data de la seva presentació pública i oficial va ésser el 1968 amb motiu del "Dia de la Mare". Diaris de l'època com *El Noticiero Universal*, el *Diari de Barcelona* i altres van publicar la notícia. Actualment recollits a l'arxiu del Museu, són més de dos centenars de publicacions, entre elles *Europa Off de Wall*, *Atles de Catalunya*, *Estadístiques 2007 Museus i Col·leccions Obertes al Públic de la Generalitat de Catalunya de la Direcció General del Patrimoni Cultural - Servei de Museus i protecció mobles*, que n'han dat notícies. I pel que fa a les guies, en tenim menys en els nostres arxius (unes quaranta) de les que s'han editat on hi consta el museu en qüestió. D'altra banda, tant en la ràdio com en la televisió estatal o de Catalunya hem i han participat en diferents programes. Una altra cosa és el que consta en els itineraris de diferents agències de viatges, associacions i d'altres, que també.

El Museu d'Art Matern Magda Sanrama, que fou instal·lat provisionalment en una localitat catalana de nom Sant Vicenç dels Horts, de manera deficient i insuficient des del seu inici el 1967, després d'un període embrionari, ha arribat el moment, passats més de quaranta anys, que aquest incipient museu deixi d'estar en espais provisionals. Ja té el seu local, un edifici construït a finals del segle XIX ara restaurat i ampliat, emplaçat en la localitat de Guimerà (Urgell, Lleida).

Cal fer una petita introducció a la justificació d'aquest llibre-catàleg *Les Mares al Museu*, cal explicar que si bé és més catàleg que llibre, reduït, en part fraccionades les coses en assenyalar-les, els objectes, obres d'art, peces, etc., però escollides i seleccionades per figurar en cada demostració o exposició fotogràfica del motiu, no podria deixar al marge fer esment que sí que hi ha ajuntades històries interessants tot i que molt curtes, però on sempre hi ha el sentit matern, si més no la flairança de les mares.

Per dignitat del sexe de la dona va néixer la idea i es va crear el Museu d'Art Matern gràcies a Magda Sanrama, segons sovint deien, prenent la iniciativa en l'estudi així com en el coneixement de casos concrets viscuts i narrats per destacats personatges de diferents nivells socials, culturals i econòmics que van estar lligats a les decisions, creences, orientació i/o disciplines de les seves mares alhora que la submissió a la repressió, el

menyspreu o el sofriment que elles van viure per una societat més aviat masculista. Així es va veure, escoltar i sentir molts casos, que foren els que, tenint-los presents, justificuessin aquest museu.

El contingut és divers i el seu fons d'Art considerable a conseqüència d'aportacions de diferents països que va visitar, així com les col·laboracions i també la contribució de les exposicions convocades des de 1969, "bases" que beneficiaven la donació al museu d'objectes, d'obres d'art o documents, requerint la temàtica materna en tota cosa.

Aquest és el seu contingut i la seva idea, doncs. El primer Museu d'Art Matern és com qualsevol altre museu, però més modest. Així mateix, per la seva singularitat i semblança, més aviat ens recorda un lema de tema emblemàtic, és evident i comú, tot i les seves variants en les trenta seccions que reuneix, en disposar d'un material valuós matern per consultar pels interessats en el tema.

Les fotografies i els textos d'aquest llibre són una part representativa de les diferents seccions que formen el primer Museu d'Art Matern Magda Sanrama i cal dir que no hi estan recollides totes les obres d'art, figures, objectes, coses o peces i materials que hi consten i on són custodiades. De manera que és necessari passar a indicar i afegir que tampoc tot el reproduït que és perceptible, escrit o il·lustrat que s'ha exposat, hi és per cap motiu ni criteri concret, o sigui, no s'han valorat tècniques, volums, antiguitat o preferències per un o altre concepte, sinó tan sols s'han agafat unes entre totes i de tot el contingut fotogràfic i/o escrit tota vegada que no es disposava de més espai.

Per finalitzar, dedico aquest espai a donar a conèixer els noms d'algunes mares de personalitats famoses, cèlebres, immortals, etc.

MARÍA DOLORES ALBÀS BLANC fou la MARE del fundador de l'Opus Dei José M. Escribà Albàs. **ENGRÀCIA ANGUERA I MIQUEL** fou la MARE de qui li devem la Gran Enciclopèdia Espasa, de nom Josep Espasa Anguera, que el va tenir el 1840 a la Pobla de Cérvoles, a les Garrigues (Lleida, Catalunya, Espanya). **MARIA BADIA I CAPDEVILA** fou la MARE del extraordinari pintor català muralista Josep M. Sert i Badia. Les seves obres monumentals es troben en palaus i salons de gran significat, com el de Sessions del Consell de la Societat de Nacions, la Catedral de Vic (Catalunya), Rockefeller Center (New York), Ajuntament de Barcelona al Saló de les Cròniques, Palau de Lliria (Madrid) i d'altres com Brussel·les, Buenos Aires, Londres, etc. **PILAR BAHAMONTE PAR-**

DO fou MARE de Ramón i Francisco Franco. Ramón era militar i un valent aviador que va fer història a partir de l'any 1926 amb el viatge aeri d'Espanya a la República Argentina amb l'hidroavió *Plus Ultra* i Francisco, polític i militar, el general més jove d'Europa (1926), comandà la campanya militar el 18 de juliol de 1936 (Guerra Civil Espanyola 1936-1939). El proclamaven Generalíssim de les forces de terra, mar i aire.

CONSUELO BARRET I CARAFÍ, de motiu la Mamita, barcelonina, fou MARE del fundador de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvi, "la Caixa", Francesc Moragas i Barret. **ELISABETH BARROW** de Dickens, dona instruïda, descendent d'una família de posició social bastant considerable, fou la MARE de Charles Dickens, immortalitzat escriptor anglès que li va néixer el 1812. **JOAQUIMA DE LA BASTIDA DE VARGAS**, sevillana, "andaluza como la mejor", nascuda en la incomparable Sevilla, el 17 de febrer de 1836 fou MARE del romàntic poeta Gustavo Adolfo Bécquer. **CARMEN BOIXAREU I BRUGUERA**, MARE de l'eminent físic, doctor i astrònom Isidre Polit, descobridor d'un asteroide i que ha donat el nom a una formació lunar. **CONCHA BASTIDA I PRAT** fou la MARE de l'eminent i consagrat pintor valencià Joaquim Sorolla i Bastida, que va tenir el 1863. Era filla de pares catalans comerciants. **PAULA CASANOVAS I CASANOVAS**, fou la MARE del Timbaler del Bruc, Isidre Lluçar i Casanovas (1791), guerriller català dels sometent local del Bruc que amb el ressò del seu timbal va motivar la desesperada retirada de les tropes napoleòniques. **PETRA CATALÁN I LA CUEVA** fou la MARE de l'escultor Pau Gargallo i Catalán, l'art del qual fou apreciat mundialment per les seves formes pures i pel seu modernisme brillantment cultivat en les seves creacions en diferents metalls, principalment ferro forjat i retallat. **MERCEDES CIRAC JORDAN** fou la MARE de l'aragonès considerat el Mag del Vidre, autor tallista d'obres úniques com són les seves talles en cristall sortit del petit poble de Maella, on ella el va tenir el 1921. **CATALINA CONESA I ZAPORTA**, infançona, fou la MARE del famós metge, teòleg i el descobridor de la circulació de la sang Miguel Servet i Conesa, teòleg excel·lent, destacat filòsof i científic il·luminat, que era com els seus ascendents de les terres d'Aragó. **ANTÒNIA CORNET I BETRAN** fou la MARE de l'arquitecte, mestre i geni en l'art de construir, creador d'estils modernistes i l'autor de la Sagrada Família, la Casa Milà, la Pedrera, el parc Güell, monuments de Barcelona, i l'església de Santa Coloma de Cervelló, a la Colonia Güell, Antoni Gaudí i Cornet. **LEONOR DE CORNTINAS (SAAVEDRA)**, casada amb el metge cirurgià Rodrigo de Cervan-

tes, “hidalgos pobres”, fou la MARE de Miguel de Cervantes Saavedra, l’anomenat Príncipe de los Ingenios, l’autor del *Quijote* entre altres obres genials, qui en ser perseguit per culpabilitats confuses es va canviar el cognom matern. **MARÍA TERESA DE LA CRUZ CASTRO Y ABADÍA**, de noble família, fou MARE de la poetessa gallega Rosalía de Castro, filla natural que va tenir el 1837 a Santiago de Compostel·la, l’obra de la filla de la qual està considerada admirable. **PILAR DE FILLÓ I AMIGUET** fou la MARE del català universal Pau Casals i de Filló, glòria del món hispànic, considerat el millor violencista del moment, reconegut compositor i geni innegable en el musical. **FELIPA DOMÈNECH I FARRÉS** fou la MARE del famós pintor, excèntric en pintar profundament i diví de les antiartístiques, Salvador Dalí i Domènech. **JOSEFA DOU I CAMPS**, que no sabia nedar, que temia el mar, el riu i les piscines, fou la MARE del primer “espanyol” que va fer nedant la travessia del canal de la Mànega (1958) i cal destacar que aquest espanyol fou una dona, Montserrat Treserras i Dou, especialista en distàncies llargues. **JUANA ENRÍQUEZ DE CÓRDOBA** fou la MARE de Fernando *el Catòlic*, aragonès i rei d’Espanya, el primer a no firmar amb el seu nom sinó amb el simple “Jo el Rei”. **MARIANA ESTARRIOL I SERRA** fou la MARE d’en Ciset, Narcís Monturiol i Estarriol, inventor del submarí *Ictini*, primera nau submarina. Advocat, polític, republicà i d’ofici caixista. **DOLORS FERRÀ I OROMÍ**, MARE de l’excel·lent pintor barceloní Joan Miró i Ferrà. **MARIA FLORENÇA I RUÉ** fou la MARE del professor i català universal Joan Oró. **CASILDA JOAN I JULIÀ** fou la MARE de Josep Tarradellas i Joan, polític català elegit president de la Generalitat de Catalunya el 1954 (durant el seu refugi a França). **MARÍA MANUELA KIRPATRIK DE CLOSEBURN I GREVIGNÉ**, mala-guenya, però alguna cosa de francesa per part de MARE i d’escolesa per la seva descendència dels barons de Kirpatrik, escocesos partidaris dels Estuard, així com si ens remuntem genealògicament podríem dir que la seva ascendència ens porta al rei dels fenians Finn Mc Coul, que van viure dos-cents anys abans de Crist; segons la història, secta i partit polític, enemic de la dominació anglesa a Irlanda que ha arribat als nostres dies amb el nom de Sinn Fein, que significa en irlandès ‘nosaltres mateixos’. Aquesta dama presentada fou la MARE de l’emperadriu dels francesos Eugènia Maria de Montijo de Guzmán i Portocarrero Kirpatrik de Closeburn i Grevigné Palafox. **VICENTA LORCA ROMERO** fou la MARE del poeta que li va néixer el cinc de juny de 1898, qui va escriure: “...En Andalucía, en sus pueblos cargados de loa y sonido, todas las mujeres

pobres mueren de lo mismo: de dar vidas y más vidas”. (...) “aquella mujer (referint-se a una en concret) cuyo vientre había guardado tantas vidas para luego verlas morir de hambre y miseria, aquella santa destrozada por un hombre y sacrificada por sus hijos, etc.” i va escriure més i més, era Federico García Lorca, el primer fill de Vicenta, que va ser assassinat el 1936 i ella va haver de viure en aquest dolor des de llavors fins al 9 d'abril de 1959, que va morir. **GRACIA LUCIENTES GRASSA** fou la MARE del geni de la pintura Francisco Goya i Lucientes, aragonès. **CARME LLIMONA I JUNOY** fou la MARE de l'il·lustre anatomista inventor d'un procediment per a la conservació de cadàvers després de múltiples i laboriosos experiments que van durar trenta anys i que està recollit en un libre titulat *Embalsamamiento humano*, l'eminent doctor i naturalista Francesc d'Assís Darder i Llimona, catedràtic de zoologia i reputat veterinari a qui li va ser reconegut per diferents prestigiosos científics el seu treball i l'invent de la momificació artificial l'any 1905, als seus cinquanta-quatre anys d'edat. **CATALINA MARTÍNEZ DE JARANA O XARANA I OJO**, fou la MARE el 1444 d'Antonio de Nebrija, qui va publicar la primera gramàtica castellana i fou també poeta i historiador reial. **MARÍA DEL CARMEN MATHEU I ASTURIÉS** fou MARE de l'insigne compositor Manuel María de los Dolores de Falla i Matheu. **PAULA MELCI DE ERILL**, fou MARE en el palau de Lazán de Saragossa de l'insigne i gloriós militar José Rebolero de Palafox i Melci Bermúdez de Castro Gurrea Borja i Azlor, el general Palafox. **DOLORS PASCUAL DE FIGUERES** fou la MARE de l'eminent compositor i pianista creador de l'escola espanyola del piano Isaac Albéniz i Pascual. **MARÍA PICASSO LÓPEZ**, casada amb José Ruiz Blasco, fou la MARE de Pablo Picasso, nom artístic amb el qual és conegut universalment el seu fill, el famós pintor malagueny el nom complet del qual és Pablo Diego José Francisco de Paula Juan Nepomuceno Crispín i Quispiniano de la Santísima Trinidad Ruiz Picasso. **DOLORS PARADÍS I FARRÉS** fou la MARE de Caterina Albert, dona que seria l'escriptora més coneguda pel pseudònim masculí de Víctor Català, autora de *Solitud*. Dolors estava casada amb l'hereu advocat i diputat federal Lluís Albert i Paradedà i va tenir Caterina, segona dels cinc fills que tingué, estant el marit a l'exili. **TERESA DE ROVIRA I SANISPLEDA** fou MARE del descobridor, conquistador i primer governador de Califòrnia, Gaspar de Portolà. **AMALIA RÚA FIGUEROA**, casada el 30 de setembre de 1850 amb José Pardo Bazán Mosqueda, fou la MARE d'Emilia Pardo Bazán. **ANTÒNIA SOLÀ I TOMÀS**, MARE del general Manso, el

famós guerriller Josep Manso i Solà, a qui fou concedit l'any 1844 el títol de comte de Llobregat. **FRANCISCA DE TORRES DEL CASTILLO**, fou la MARE el dia 6 de juliol de 1877 del fill que seria el primer president de la Segona República, proclamada el 14 d'abril de 1931, Aniceto Alcalá-Zamora i Torres. **JERÓNIMA VELÁZQUEZ DE BUEN ROSTRO I DE ZAYAS**, fou la MARE del famosíssim pintor Diego Velázquez, el nom complet del qual era Diego Rodríguez de Silva i Velázquez, però el pintor va immortalitzar el cognom matern. **TERESA VIDAL I ORRIOLS** fou la MARE de vuit fills, una va ser santa, que fou MARE de nou fills, nascuda al carrer Hospital del barri del Raval de Barcelona (Catalunya) on la va tenir el 16 d'abril de 1783 i n'era la seva cinquena filla, que se li va casar amb Teodor de Mas, família d'un gran patrimoni. Aquesta és santa Joaquina de Vedruna.

No és una revelació, però aquests noms aquí, curiosament, fan pensar que sigui aquest llibre on es podrà conèixer qui van ser o com es deien les mares dels abans esmentats, juntes. El perquè, fins és curiós el que trobem en les plaques o làpides que amb orgull s'han col·locat en les cases natal·s que, per cert, no són totes, sols acompanyant el nom el primer cognom, el del pare, que no és el que els va parir en aquell o altre lloc, la "casa natal". Exemples: Jaume Balmes (Urpià), Teodoro Bardají (Mas), Vicenç Bou (Geli), Pau Casals (Defillo), Mariano Fortuny (Mar-sal), Isidre Llussà (Casanovas), Joan Miró (Ferrà) i més.

L'AUTORA